

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПРОБЛЕМ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ ТА РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Проведено бібліографічне та бібліометричне дослідження, критичний та порівняльний аналіз актуальності проблематики власного капіталу, обґрунтованої в дисертаційних дослідженнях вітчизняних та російських вчених і науковців

Постановка проблеми. Зміни в ринковому середовищі у всіх сферах економічної діяльності, насамперед, охоплюють відносини власності, виражені в системі бухгалтерського обліку категорією “власний капітал”, структура і динаміка якого характеризують фінансовий стан підприємства та його конкурентні позиції на ринку.

У сучасних умовах розвитку бухгалтерського обліку та контролю в Україні та Російській Федерації створено суттєві наукові та практичні напрацювання з проблематики власного капіталу. Проте не знайшли вирішення проблеми уточнення класифікації власного капіталу, взаємозв'язку між корпоративними правами і статутним капіталом, розробки облікової політики щодо руху складових власного капіталу тощо. Недостатня розробленість порядку оцінки майна, що може бути внеском до статутного капіталу, який би враховував вимоги міжнародних стандартів фінансової звітності, методики обліку з викупу та розміщення акцій власної емісії тощо свідчать про актуальність досліджень проблем власного капіталу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженнями проблем обліку та аналізу формування та змін власного капіталу займалися такі вітчизняні і зарубіжні вчені та наковці, як: А.В. Бугайов, Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Канцуров О.О., Кірейцев Г.Г. Ковальов В.В., М.Д. Корінко, С.Л. Коротаєв, Кутер М.І., М.Ю. Медведєв, Нашкерська Г.В., Новодворський В.Д., Палій В.Ф., В.М. Пархоменко, Пилипенко О.І., С.В. Питель, Поліщук І.Р., Пушкар М.С., Ж. Ришар, Я.В. Соколов, Сопко В.В., Н.М. Ткаченко, Швець В.Г. та ін.

Не зважаючи на значні напрацювання зазначених вчених, залишається не мало питань, які потребують більш детального вивчення. З метою виявлення найбільш актуальних питань та напрямів їх вирішення здійснимо дослідження дисертаційних робіт з проблем обліку, аналізу, аудиту власного капіталу.

Метою дослідження є проведення бібліографічного та бібліометричного дослідження, критичного та порівняльного аналізу актуальності проблематики власного капіталу, обґрунтованої в дисертаційних дослідженнях вітчизняних та російських вчених і науковців.

Викладення основного матеріалу дослідження. Пропонуємо шляхом суцільного аналізу положень дисертаційних робіт, присвячених проблематиці формування, використання та розподілу власного капіталу, а також їх критичного огляду й систематизації за різними критеріями, дослідити найбільш актуальні проблеми з даної тематики, що служить основою для пошуку вирішення виявлених проблем.

Дисертації є найважливішим мірилом рівня розвитку науки в країні. На підставі ретроспективного і змістовного розгляду авторефератів дисертацій, їх групування за критеріями (спеціальності, роки захисту, предмет і метод дослідження, елементи наукової новизни) маємо можливість не лише ознайомитися з надбаннями історії й напрацюваннями попередників, але й спрогнозувати подальший розвиток власного капіталу в країні, його форм і способів удосконалення управління даним об'єктом на підприємстві як важливим критерієм ефективного функціонування бізнесу. А порівняння результатів дисертаційних

досліджень, захищених в Україні, з такими ж роботами, написаними на теренах Російської Федерації, створює основу для оцінки рівня наукової розробки та наявності практичних рекомендацій з розв'язання важливих проблем функціонування вітчизняних підприємств.

В Україні протягом 2000-2011 рр.¹ захищено 36 дисертацій за тематикою “капітал (власний капітал)” з різних спеціальностей (табл. 1).

Таблиця 1. Систематизація авторефератів дисертаційних робіт, за напрямом “власний капітал”, захищених в Україні

№ з/п	Шифр і назва спеціальності	Роки захисту	Автори	Заг. к-ть	Питома вага, %
1	08.00.09 (08.06.04) – бухгалтерський облік, аналіз та аудит	2000	Канцуров О.О. (к.е.н.), Саїд Мхлед Ахмед Аль Неїмат (к.е.н.)	16	45
		2001	Питель С.В. (к.е.н.)		
		2003	Мельничук В.В. (к.е.н.)		
		2004	Разборська О.О. (к.е.н.), Ярощук О.В. (к.е.н.)		
		2005	Королюк Т.М. (к.е.н.), Пилипенко О.І. (к.е.н.)		
		2006	Капля І.В. (к.е.н.), Поліщук І.Р. (к.е.н.)		
		2008	Бурський М.А. (к.е.н.), Сопко В.В. (д.е.н.)		
		2009	Орищенко М.М. (к.е.н.)		
		2010	Тягнирядно Л.Л. (к.е.н.)		
		2011	Бобяк А.П. (к.е.н.), Белоусов М.О. (к.е.н.)		
2	08.00.04 (08.07.02; 08.06.01) – економіка та управління підприємствами	2002	Єранкін О.О. (к.е.н.)	13	36
		2004	Пасечник Т.О. (к.е.н.), Шевчук Н.В. (к.е.н.), Науменко М.О. (к.е.н.), Денис О.Б. (к.е.н.)		
		2005	Косінський Р.А. (к.е.н.)		
		2006	Звершовський В.І. (к.е.н.), Котов А.М. (к.е.н.)		
		2008	Козаченко Л.А. (к.е.н.), Кочодан В.Б. (к.е.н.), Пономаренко Н.М. (к.е.н.)		
2009	Борщ О.Г. (к.е.н.), Василик О.Б. (к.е.н.)				
3	08.00.01 (08.01.01) – економічна теорія та історія економічної думки	2002	Ревак І.О. (к.е.н.)	3	8
		2005	Кобзиста О.О. (к.е.н.)		
		2008	Слободяник Н.П. (к.е.н.)		
4	08.00.08 (08.04.01) – гроші, фінанси і кредит	2005	Чорна О.Є. (к.е.н.)	3	8
		2008	Чиж Н.М. (к.е.н.), Славінський В.І. (к.е.н.)		
5	08.03.02 – економіко-математичне моделювання – економічні науки	2004	Кононов О.Ю. (к.е.н.)	1	3
Всього				36	100

¹ Відправним є 2000 р. як рік значних реформ в бухгалтерському обліку, пов'язаних з набранням чинності Закону “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій в Україні, а також Положень (стандартів) бухгалтерського обліку

За даними таблиці 1 побудовано діаграму кількості захищених дисертаційних робіт за напрямом дослідження “власний капітал” в розрізі спеціальностей (рис. 1).

Рис. 1. Розподіл дисертаційних робіт за напрямом дослідження “власний капітал” в розрізі спеціальностей за 2000-2011 рр. (Україна)

Як видно з рис. 1, найбільша частка захищених дисертацій за напрямом дослідження “власний капітал” припадає на спеціальність 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” та становить 45 % (16 наукових праць), що свідчить про значну зацікавленість науковців у вирішенні актуальних питань в даній галузі науки за цією спеціальністю. Також значну увагу приділяють дослідженням даного об’єкту та його складовим науковці за спеціальністю 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами” 36 % (13 робіт). Слід відмітити, що за спеціальностями 08.00.01 “Економічна теорія та історія економічної думки” та 08.00.08 “Гроші, фінанси і кредит” було захищено по 3 дисертації (8 %) відповідно та 1 дисертацію за спеціальністю 08.03.02 “Економіко-математичне моделювання – економічні науки”, що становить 3 % від загальної кількості.

Для дослідження динаміки написання дисертаційних робіт вважаємо за необхідне здійснити аналіз кількості дисертацій за роками їх захисту (рис. 2).

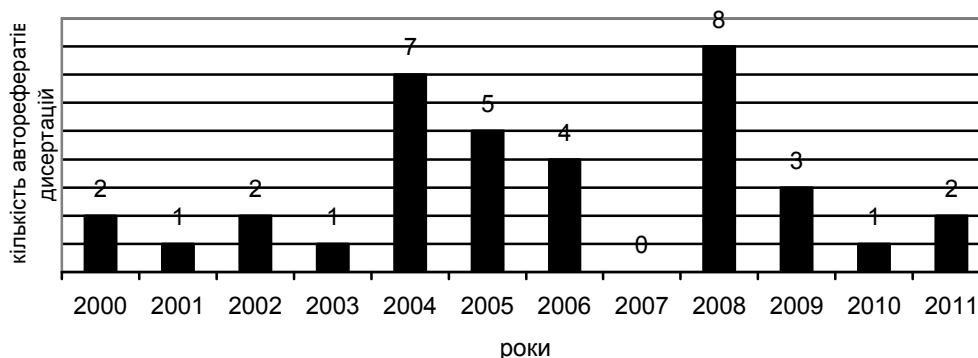

Рис. 2. Динаміка дисертаційних робіт, захищених за темою дослідження в Україні

За даними рис. 2 видно, що кількість дисертаційних робіт, захищених за темою дослідження, варіюється. Найбільша їх кількість припадає на 2004 і 2008 роки та становить 7 і 8 робіт відповідно. Слід зазначити, що у 2007 році не було захищено жодної дисертації за темою дослідження. В останні роки динаміка захищених дисертацій зменшилась, але значне коло питань щодо власного капіталу залишаються невирішеними, особливо у світлі значних економіко-політичних реформ в Україні, що обґрунтовує актуальність проведення досліджень даної тематики на сьогодні.

З метою структурування найбільш актуальних питань теми дослідження розглянуто автореферати дисертаційних робіт за предметом і об'єктом дослідження та в розрізі елементів наукової новизни (табл. 2).

Предметом дослідження вітчизняних дослідників виступає власне власний капітал (Бобяк А.П., Бурський М.А., Василик О.Б., Канцуров О.О., Капля І.В., Корольюк Т.М., Мельничук В.В., Пилипенко О.І., Питель С.В., Пономаренко Н.М., Тягнирядно Л.Л., Чиж Н.М.), або окремі його складові (акціонерний капітал (Борщ О.Г., Денис О.Б., Єранкін О.О., Кобзиста О.О., Котов А.М., Пасечник Т.О., Ревак І.О., Слободяник Н.П., статутний капітал (Белоусов М.О., Поліщук І.Р., Разборська О.О.)).

Деякі вчені проводили свої дослідження капіталу на основі даних матеріалів окремо взятих галузей промисловості, а саме: електротехнічної (Питель С.В.), бурякоцукрової (Єранкін О.О.), молокопереробної (Борщ О.Г.), аграрної (Єранкін О.О., Канцуров О.О., Мельничук В.В.), харчової та спиртової (Ярошук О.В.), нафтовидобувної (Пилипенко О.І.), машинобудівної (Кочкодан В.Б., Пономаренко Н.М., Шевчук Н.В.), нафтогазової (Василик О.Б.), виноробної (Козаченко Л.А.), пивоварної (Корольюк Т.М.), сфери торгівлі (Орищенко М.М.), а також виробничо-економічної системи (Кононов О.Ю.) та виробничо-комерційної сфери (Звершховський В.І.).

Науковці у свої дисертаційних роботах найчастіше за об'єкт дослідження виділяють капітал акціонерних товариств, що підтверджується важливістю розгляду проблематики власного капіталу в корпоративній сфері, домінуючій у світі, не зважаючи на те, що за останні два роки кількість акціонерних товариств в Україні зменшилась. Якщо станом на 2008 рік за даними Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку кількість акціонерних товариств в Україні становила близько 32 тис., із них 11 тис. відкритих та близько 21 тис. закритих, то вже в 2009 році їх кількість скоротилась майже на 5 %. Протягом 2010-2011 років також вбачалось поступове зменшення кількості акціонерних товариств, що можна пояснити результатом введення в дію нового закону "Про акціонерні товариства" (Закон від 17.09.2008 р. № 514-VI, діє від 30.04.2009 р.), і в результаті невчасним реагуванням керівництва на реформування законодавства, невиконанням приписів нормативно-правових актів, та очікуванням на подовження перехідного періоду або взагалі скасування необхідності приведення своєї діяльності у відповідність до нових вимог.

Є і такі дослідники, які вирішують актуальні питання власного капіталу на основі інших організаційно-правових форм господарювання українських підприємств, серед яких: КСП (Канцуров О.О.), ІКС (Пасечник Т.О.), також різні організаційно правові форми власності (Бобяк А.П., Мельничук В.В.).

Отже, українські вчені зробили великий внесок в науку з метою вирішення проблемних питань капіталу різних видів галузей промисловості, тож будемо мати надію, що одержані в дисертаційних роботах наукові результати призведуть до збереження та ефективного використання капіталу, що в майбутньому призведе до отримання економічних вигод та економічного зросту країни.

Таблиця 2. Систематизація дисертацій українських вчених за напрямом “капітал” в розрізі елементів наукової новизни¹

ПІБ авторів	Елементи наукової новизни																				Разом	ПВ, %																	
	Белоусов М.О. [6]	Бобяк А.П. [7]	Борщ О.Г. [9]	Бурський М.А. [11]	Василик О.Б. [12]	Денис О.Б. [17]	Єранкін О.О. [20]	Звершховський В.І. [22]	Канцуров О.О. [25]	Капля І.В. [26]	Кобзиста О.О. [28]	Козаченко Л.А. [29]	Кононов О.Ю. [31]	Королюк Т.М. [32]	Косінський Р.А. [33]	Котов А.М. [34]	Кочюдан В.Б. [35]	Мельничук В.В. [44]	Науменко М.О. [45]	Орищенко М.М. [48]			Пасечник Т.О. [49]	Пилипенко О.І. [50]	Питель С.В. [51]	Поліщук І.Р. [52]	Пономаренко Н.М. [53]	Разборська О.О. [54]	Ревак І.О. [55]	Саїд Мхмед Ахмед Аль Неїмат [58]	Славінський В.І. [61]	Слободяник Н.П. [62]	Солко В.В. [63]	Тягнирядно Л.Л. [67]	Чиж Н.М. [74]	Чорна О.Є. [75]	Шевчук Н.В. [77]	Ярошук О.В. [79]	
– економічна сутність власного капіталу (ВК)	+		+							+	+	+										+															6	5,0	
– понятійний апарат ВК		+	+	+	+				+					+					+			+	+														13	11,0	
– класифікація ВК	+		+		+					+		+		+							+	+															12	10,1	
– відтворення ВК					+																																2	1,7	
– складові, структура ВК		+					+						+			+	+						+	+		+											11	9,2	
– функції ВК	+																																				5	4,2	
– формування ВК							+	+			+	+			+	+			+				+	+													14	11,8	
– оцінка ВК		+		+			+			+	+			+					+					+	+												10	8,4	
– визначення ціни ВК			+								+															+											3	2,5	
– вплив різних факторів на розмір ВК					+							+																									2	1,7	
– вплив ВК на інвестиційну привабливість														+																							2	1,7	
– бухгалтерський облік ВК	+	+			+			+	+					+				+		+	+	+			+												15	12,6	
– аналіз ВК				+													+											+									7	5,9	
– управління ВК			+			+	+	+			+	+		+																								11	9,2
– аудит ВК																		+																				4	3,3
– контроль ВК	+																																					2	1,7
Разом:																																					119	100	

¹ На основі використання даних інформаційної бази ЖНБШ

На основі табл. 3 здійснено групування актуальних питань з тематики власного капіталу до чотирьох груп за рівнем розгляду і висвітлення в авторефератах дисертацій (табл. 3).

Таблиця 3. Групи актуальних питань за напрямом “власний капітал”

№ групи	Проблемні питання	Автори
1	бухгалтерський облік ВК	Белоусов М.О., Бобяк А.П., Василик О.Б., Канцуров О.О., Капля І.В., Королюк Т.М., Мельничук В.В., Орищенко М.М., Пилипенко О.І., Питель С.В., Поліщук І.Р., Разборська О.О., Саїд Мхлед Ахмед Аль Неїмат, Сопко В.В., Тягнирядно Л.Л.
	формування ВК	Еранкін О.О., Звершховський В.І., Кобзиста О.О., Козаченко Л.А., Косінський Р.А., Котов А.М., Науменко М.О., Поліщук І.Р., Пономаренко Н.М., Славінський В.І., Тягнирядно Л.Л., Чорна О.Є., Шевчук Н.В., Ярощук О.В.
	понятійний апарат ВК	Бобяк А.П., Борщ О.Г., Бурський М.А., Василик О.Б., Канцуров О.О., Королюк Т.М., Мельничук В.В., Пилипенко О.І., Питель С.В., Ревак І.О., Слободяник Н.П., Тягнирядно Л.Л., Чиж Н.М., Шевчук Н.В.
2	класифікація ВК	Белоусов М.О., Борщ О.Г., Василик О.Б., Капля І.В., Козаченко Л.А., Королюк Т.М., Орищенко М.М., Питель С.В., Поліщук І.Р., Слободяник Н.П., Сопко В.В., Чиж Н.М.
	складові, структура ВК	Бобяк А.П., Звершховський В.І., Кононов О.Ю., Котов А.М., Кочкодан В.Б., Питель С.В., Пономаренко Н.М., Ревак І.О., Чиж Н.М., Шевчук Н.В., Ярощук О.В.
	оцінка ВК	Бобяк А.П., Бурський М.А., Еранкін О.О., Капля І.В., Козаченко Л.А., Косінський Р.А., Науменко М.О., Пономаренко Н.М., Разборська О.О., Чорна О.Є.
	управління ВК	Борщ О.Г., Денис О.Б., Еранкін О.О., Звершховський В.І., Козаченко Л.А., Кононов О.Ю., Косінський Р.А., Пасечник Т.О., Пономаренко Н.М., Чорна О.Є., Шевчук Н.В.
3	економічна сутність ВК	Белоусов М.О., Борщ О.Г., Капля І.В., Кобзиста О.О., Козаченко Л.А., Пилипенко О.І.
	функції ВК	Белоусов М.О., Пономаренко Н.М., Ревак І.О., Слободяник Н.П., Шевчук Н.В.
	аналіз ВК	Бурський М.А., Кочкодан В.Б., Пасечник Т.О., Пилипенко О.І., Питель С.В., Тягнирядно Л.Л., Ярощук О.В.
	аудит ВК	Мельничук В.В., Орищенко М.М., Разборська О.О., Саїд Мхлед Ахмед Аль Неїмат
4	відтворення ВК	Василик О.Б., Слободяник Н.П.
	визначення ціни ВК	Борщ О.Г., Кобзиста О.О., Ревак І.О.
	вплив різних факторів на розмір ВК	Василик О.Б., Козаченко Л.А.
	вплив ВК на інвестиційну привабливість	Королюк Т.М., Ревак І.О.
	контроль ВК	Белоусов М.О., Поліщук І.Р.

Аналізуючи наукову новизну в розрізі окремих напрямів дослідження, бачимо, що українські науковці охопили значну частину питань, пов'язаних з категорією “власний капітал”. На основі систематизованих елементів наукової новизни було встановлено, що найбільшу увагу дослідники приділяють питанню бухгалтерського обліку власного капіталу (12,6 %), що і не дивно, бо найбільша кількість дисертаційних робіт захищено саме за спеціальністю 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит”. У дисертаціях даних дослідників містяться суттєві для практичного впровадження елементи наукової новизни. Далі наведено основні досягнення вчених, які були здійсненні з метою поліпшення та удосконалення обліку власного капіталу:

1) удосконалено порядок відображення змін в окремих складових власного капіталу: статутного капіталу (Бобяк А.П., Королюк Т.М., Мельничук В.В., Поліщук І.Р., Разборська О.О.); пайового капіталу (Мельничук В.В.); додаткового капіталу (Бобяк А.П., Мельничук В.В.); резервного капіталу (Королюк Т.М., Орищенко М.М., Поліщук І.Р.) нерозподіленого прибутку (Королюк Т.М., Мельничук В.В.);

2) розроблено концептуальні основи та порядок обліку власного капіталу й особливості його застосування на підприємствах різних галузей та організаційно-правових форм відповідно до законодавчих вимог та правового регулювання майнових відносин (Канцуров О.О., Поліщук І.Р., Разборська О.О., Сопко В.В. – для підприємств різних форм; Капля І.В. (КСП), Мельничук В.В. (аграрних підприємств), Тягнирядно Л.Л. та Питель С.В. – для АТ);

3) подальший розвиток елементів облікової політики щодо руху статутного капіталу (Белов М.О., Поліщук І.Р., Разборська О.О.); документальне оформлення таких операцій (Орищенко М.М., Пилипенко О.І., Питель С.В., Разборська О.О., Саїд Мхлед Ахмед Аль Неїмат), в т.ч. в умовах застосування інформаційно-комп'ютерних технологій; система внутрішньої звітності (Белоусов М.О., Мельничук В.В.) та фінансової звітності (Василик О.Б., Королюк Т.М., Мельничук В.В., Орищенко М.М., Разборська О.О., Сопко В.В., Тягнирядно Л.Л.).

Значна частина науковців досліджували проблемні питання формування власного капіталу (11,8 %). На обліковий аспект даного питання звертають увагу **Поліщук І.Р.** [52], яка розробила порядок формування статутного капіталу в ТзОВ (запропонувавши обмеження щодо внесків борговими цінними паперами та виконаними роботами і послугами) та порядок оцінки внесків під час формування та змін, **Тягнирядно Л.Л.** [67] удосконалила облікову процедуру формування статутного капіталу акціонерних товариств, у свою чергу **Ярощук О.В.** [79] доповнив методику аналізу формування капіталу підприємства аналізом вартості капіталу та її впливу на платоспроможність підприємства.

Зокрема **Єранкін О.О.** [20] запропонував періодизацію процесів формування акціонерного капіталу в бурякоцукровому підкомплексі АПК України.

Звершховський В.І. [22] вперше розробив субституційно-логістичну концепцію управління процесами формування та використання капіталу машинобудівних підприємств, яка передбачає постійні адаптивні трансформування структури капіталу підприємства у відповідь на загрози скорочення доходності, спричинені дією об'єктивних зовнішніх чинників.

Окремі аспекти формування власного капіталу досліджено також фахівцями з інших близьких напрямків (економіка та управління підприємствами; економічна теорія та історія економічної думки; гроші, фінанси і кредит; економіко-математичне моделювання – економічні науки). **Козаченко Л.А.** [29] досліджувала управління формуванням власного капіталу, нею було запропоновано концепцію збалансованого управління формуванням капіталу виноробних підприємств. **Чорна О.Є.** [75] також досліджувала управління формуванням власного капіталу і в своїй роботі вона запропонувала напрями удосконалення системи управління процесом формування власного капіталу підприємства на основі використання методів факторного аналізу.

Косінським Р.А. [33] запропоновано методичний підхід до формування організаційно-економічного механізму управління капіталом підприємства на основі узгодження цілей управління капіталом з цілями функціональних підсистем управління, використання якого дозволяє забезпечити взаємоузгодження діяльності функціональних підрозділів підприємства. **Котов А.М.** [34] розробив методичний підхід до визначення типу системи формування капіталу акціонерного товариства (антикризовий, нормальний, інноваційний) шляхом визначення характеру потреб АТ у капіталі через позиціонування його в просторі матриці, сформованої за показниками комплексної оцінки рентабельності власного капіталу, ефективності використання ресурсів і темпу зростання обсягів продаж. Також **Науменко М.О.** [45] у своїй роботі досліджувала організаційно-економічні засади формування капіталу промислових підприємств. **Шевчук Н.В.** [77] встановлено, що в процесі формування структури капіталу, слід враховувати всі види власних і позикових фінансових ресурсів

підприємства що дозволяє значно розширити сферу практичного використання даної теоретичної концепції. **Славінський В.І.** [61] досліджував фінансово-кредитний механізм формування капіталу торговельних підприємств. В роботі **Пономаренко Н.М.** [53] дістав подальший розвиток підхід до формування оптимальної структури власного капіталу машинобудівного підприємства за допомогою методів лінійного програмування, особливість якого полягає в урахуванні залежностей між частками оборотних і необоротних активів, а також між власними, залученими і позиковими джерелами формування власного капіталу з метою максимізації чистого прибутку відповідно до основних стадій життєдіяльності підприємства.

Не менший інтерес науковців зосереджується на питанні уточнення понятійного апарату власного капіталу. Цій проблемі у своїх роботах приділяли увагу наступні автори: Бобяк А.П., Борщ О.Г., Бурський М.А., Василик О.Б., Канцуров О.О., Королюк Т.М., Мельничук В.В., Пилипенко О.І., Питель С.В., Ревак І.О., Слободяник Н.П., Тягнирядно Л.Л., Чиж Н.М.

Слід зазначити, що автори приділяють значну увагу питанням: класифікації, структурі, оцінці, аналізу, аудиту й управлінню власним капіталом. Поряд з цим, недостатньо уваги приділяється питанням контролю та відтворення власного капіталу, а також впливу факторів на розмір власного капіталу, і відповідно його впливу на інвестиційну привабливість підприємства. Це дає підстави для пошуку шляхів вирішення даних проблемних питань в подальших дослідженнях українських вчених та науковців.

Для порівняння ступеня висвітлення теми дослідження проведемо аналіз дисертаційних робіт, захищених в Російській Федерації, протягом 1997-2010 рр. (табл. 4).

Таблиця 4. Систематизація авторефератів дисертаційних робіт за напрямом "власний капітал", захищених в Російській Федерації

№ з/п	Шифр і назва спеціальності	Роки захисту	Автори	Заг. к-ть	Питома вага, %
1	2	3	4	5	6
1	08.00.12 – бухгалтерский учет, статистика	1997	Ситникова В.А. (к.е.н.)	26	59
		2000	Мездриков Ю.В. (к.е.н.)		
		2001	Негода В.А. (к.е.н.)		
		2002	Захарьин В.Р. (к.е.н.), Марин В.В. (к.е.н.)		
		2003	Успаева М.Г. (к.е.н.), Бугаев Д.А. (к.е.н.)		
		2004	Скворцова И.А. (к.е.н.), Щербинина А.Г. (к.е.н.)		
		2005	Абрамова К.В. (к.е.н.), Ушакова Т.И. (к.е.н.)		
		2006	Тяжкова М.С. (д.е.н.), Кыштымова Е.А. (к.е.н.), Лытнева Н.А. (д.е.н.), Бесчетная С.В. (к.е.н.)		
		2007	Байкалова Н.А. (к.е.н.), Калюгина И.В. (к.е.н.)		
		2008	Туякова З.С. (д.е.н.), Тяжкова М.С. (д.е.н.), Казанцева С.Ю. (к.е.н.), Арзыбаев А.А. (д.е.н.)		
2009	Цыганков К.Ю. (д.е.н.), Кириллова А.А. (к.е.н.), Филиппова А.С. (к.е.н.)				
2010	Комкова Ж.Л. (к.е.н.), Кувяткина Н.Н. (к.е.н.)				
2	08.00.05 – экономика и управление народным хозяйством	1998	Выжитович А.М. (к.е.н.)	5	11
		2004	Воронина Е.В. (к.е.н.)		
		2007	Никулина М.В. (к.е.н.)*		
		2008	Губанов О.В. (к.е.н.), Ермошко В.Ю. (к.е.н.)		

* Дисертацію захищено за 2 спеціальностями

Продовження табл. 4

1	2	3	4	5	6
3	08.00.10 – финансы, денежное обращение и кредит	2005	Артемьев Д.Ю. (к.е.н.), Лядащев С.А. (к.е.н.), Кузнецова Н.Ф. (к.е.н.)	11	25
		2006	Куваева Ю.В. (к.е.н.), Рязкова С.В. (к.е.н.), Бондасов О.В. (к.е.н.), Дибирова М.М. (к.е.н.)		
		2007	Никулина М.В. (к.е.н.)*		
		2008	Сысоева Е.Ф. (д.е.н.)		
		2010	Ткачева А.В. (к.е.н.), Садчикова Т.А. (к.е.н.)		
4	08.00.01 – экономическая теория	2006	Верижников А.П. (к.е.н.)	2	5
		2007	Шевченко И.Г. (д.е.н.)		
Всього				44	100

На основі даних таблиці 2 побудовано діаграму кількості захищених дисертаційних робіт за напрямом дослідження в розрізі спеціальностей (рис. 3).

Рис. 3. Розподіл дисертаційних робіт за напрямом дослідження “власний капітал” в розрізі спеціальностей 1997-2010 роки (Російська Федерація)

Як видно з рис. 3 найбільша частка захищених дисертацій за напрямом дослідження “власний капітал” припадає на спеціальність 08.00.12 “Бухгалтерський учет, статистика” та становить 59 % (26 наукових праць). Слід зазначити, що за спеціальністю 08.00.10 “Финансы, денежное обращение и кредит” захищено 11 дисертацій (25 %). Також необхідно відмітити, що за спеціальністю 08.00.05 “Экономика и управление народным хозяйством” було захищено 5 дисертацій та 2 дисертації за спеціальністю 08.00.01 “Экономическая теория”, що становить 11 % та 5 % відповідно.

Для більш повного аналізу, варто також дослідити динаміку написання дисертаційних робіт (рис. 4).

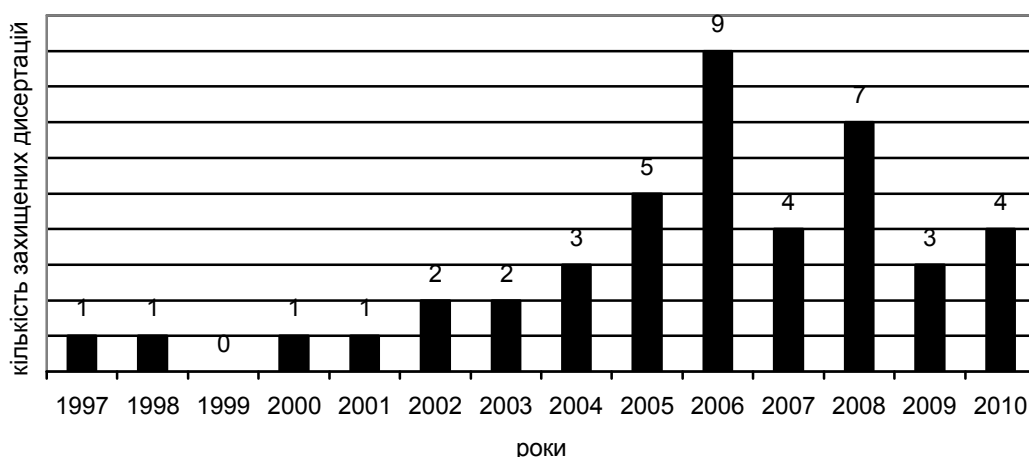

Рис. 4. Динаміка дисертаційних робіт, захищених за темою дослідження в Російській Федерації

Відповідно до даних рисунку 2 в період з 2004 по 2010 роки спостерігається періодичне зростання активності дослідження проблем, така тенденція вказує на існування значного інтересу російських науковців до категорії “власний капітал”. Найбільша активність вчених простежується у 2006 році, коли було захищено 9 дисертацій.

З метою виявлення найбільш актуальних питань теми дослідження в Російській федерації розглянуто автореферати дисертаційних робіт за предметом і об’єктом дослідження та в розрізі елементів наукової новизни (табл. 4).

Предметом дослідження російський науковців, в основному, є капітал (Абрамова К.В., Бесчетная С.В., Бондасов О.В., Бугаев Д.А., Казанцева С.Ю., Калюгіна І.В., Кириллова А.А., Кузнецова Н.Ф., Кыштымова Е.А., Лытнева Н.А., Марин В.В., Ситникова В.А., Скворцова І.А., Тяжкова М.С., Щербинина А.Г.), або окремі його складові (акціонерний капітал (Верижников А.П., Выжитович А.М., Ермошко В.Ю., Куваева Ю.В., Рязкова С.В., Садчикова Т.А., Шевченко І.Г.), статутний капітал (Байкалова Н.А., Мездриков Ю.В.), а також резервний капітал (Кувяткина Н.Н.).

Деякі вчені проводили свої дослідження капіталу на основі окремо взятих галузей господарювання, а саме: сільськогосподарської (Калюгіна І.В., Негода В.А.), харчової (Абрамова К.В.), електротехнічної (Кузнецова Н.Ф.), промисловості (Артемьев Д.Ю., Губанов О.В., Дибирова М.М., Лытнева Н.А.), нафтогазової (Скворцова І.А.), залізничної (Никулина М.В.), зв’язку, телекомунікацій, інформаційного бізнесу (Верижников А.П.), аграрної (Кыштымова Е.А.), торгівлі (Филиппова А.С.), торгівлі, будівництва та галузі обслуговування (Лытнева Н.А.), а також в різних галузях господарювання (Бесчетная С.В., Комкова Ж.Л., Кувяткина Н.Н.).

Науковці у своїх дисертаційних роботах найчастіше за об’єкт дослідження виділяють саме капітал акціонерних товариств. Але є і такі дослідники, які вирішують питання капіталу на основі інших типів підприємств, серед яких: аудиторські фірми (Ситникова В.А., Туякова З.С.), корпорації (Арзыбаев А.А., Скворцова І.А.), компаній (Артемьев Д.Ю.), біржі (Шевченко І.Г.), а також комерційні підприємства (Бесчетная С.В., Марин В.В., Ткачева А.В., Успаева М.Г.). Варто зазначити, що деякі автори досліджували різні організаційно правові форми власності (Казанцева С.Ю., Калюгіна І.В., Комкова Ж.Л., Ушакова Т.И., Щербинина А.Г.).

Таблиця 5. Систематизація дисертацій російських вчених за напрямом “капітал” в розрізі елементів наукової новизни¹

ПІБ авторів	Елементи наукової новизни																												Ра- зом	ПВ, %			
Абрамова К.В. [1]																																	
Арзыбаев А.А. [2]																																	
Артемьев Д.Ю. [3]																																	
Байкалова Н.А. [4]																																	
Бесчетная С.В. [5]																																	
Бондасов О.В. [8]																																	
Бугаев Д.А. [10]																																	
Верижников А.П. [13]																																	
Воронина Е.В. [14]																																	
Выжитович А.М. [15]																																	
Губанов О.В. [16]																																	
Дибирова М.М. [18]																																	
Ермошко В.Ю. [19]																																	
Захарьин В.Р. [21]																																	
Казанцева С.Ю. [23]																																	
Калюгина И.В. [24]																																	
Кириллова А.А. [27]																																	
Комкова Ж.Л. [30]																																	
Куваева Ю.В. [36]																																	
Кувяткина Н.Н. [37]																																	
Кузнецова Н.Ф. [38]																																	
Кыштымова Е.А. [39]																																	
Лытнева Н.А. [40]																																	
Лядашев С.А. [41]																																	
Марин В.В. [42]																																	
Мездриков Ю.В. [43]																																	
Негода В.А. [46]																																	
Никулина М.В. [47]																																	
Рязкова С.В. [56]																																	
Садчикова Т.А. [57]																																	
Ситникова В.А. [59]																																	
Скворцова И.А. [60]																																	
Сысоева Е.Ф. [64]																																	
Ткачева А.В. [65]																																	
Туякова З.С. [66]																																	
Тяжкова М.С. (2006 р.) [68]																																	
Тяжкова М.С. (2008 р.) [69]																																	
Успаева М.Г. [70]																																	
Ушакова Т.И. [71]																																	
Филиппова А.С. [72]																																	
Цыганков К.Ю. [73]																																	
Шевченко И.Г. [76]																																	
Щербинина А.Г. [78]																																	
Разом:																																138	100

¹ На основі використаних даних інформаційної бази ЖНБШ

На основі табл. 5 було згруповано актуальні питання з тематики власного капіталу в чотири групи за рівнем розгляду і висвітлення в авторефератах дисертацій (табл. 5).

Таблиця 5. Групи актуальних питань за напрямом “власний капітал”

№ групи	Проблемні питання	Автори
1	бухгалтерський облік ВК	Абрамова К.В., Арзыбаев А.А., Байкалова Н.А., Бесчетная С.В., Бугаев Д.А., Захарьин В.Р., Казанцева С.Ю., Калюгина И.В., Кириллова А.А., Комкова Ж.Л., Кувяткина Н.Н., Кыштымова Е.А., Лютнева Н.А., Марин В.В., Негода В.А., Скворцова И.А., Туякова З.С., Тяжкова М.С. (2006 р.), Тяжкова М.С. (2008 р.), Успаева М.Г., Ушакова Т.И., Филиппова А.С., Цыганков К.Ю., Щербинина А.Г.
2	економічна сутність ВК	Абрамова К.В., Арзыбаев А.А., Бондасов О.В., Верижников А.П., Дибирова М.М., Мездриков Ю.В., Садчикова Т.А., Ситникова В.А., Тяжкова М.С. (2008 р.), Ушакова Т.И., Шевченко И.Г.
	понятійний апарат ВК	Байкалова Н.А., Губанов О.В., Дибирова М.М., Калюгина И.В., Комкова Ж.Л., Куваева Ю.В., Кувяткина Н.Н., Кузнецова Н.Ф., Марин В.В., Негода В.А., Сысоева Е.Ф., Ткачева А.В., Ушакова Т.И., Цыганков К.Ю.
	складові, структура ВК	Бондасов О.В., Бугаев Д.А., Верижников А.П., Воронина Е.В., Губанов О.В., Калюгина И.В., Куваева Ю.В., Кувяткина Н.Н., Лядащев С.А., Рязкова С.В., Сысоева Е.Ф., Тяжкова М.С. (2006 р.), Тяжкова М.С. (2008 р.), Ушакова Т.И., Щербинина А.Г.
	оцінка ВК	Артемьев Д.Ю., Захарьин В.Р., Казанцева С.Ю., Марин В.В., Негода В.А., Никулина М.В., Рязкова С.В., Садчикова Т.А., Туякова З.С., Успаева М.Г., Шевченко И.Г.
	аналіз ВК	Абрамова К.В., Арзыбаев А.А., Байкалова Н.А., Бесчетная С.В., Кириллова А.А., Комкова Ж.Л., Кыштымова Е.А., Лютнева Н.А., Ткачева А.В., Успаева М.Г., Ушакова Т.И.
3	визначення ціни ВК	Артемьев Д.Ю., Воронина Е.В., Казанцева С.Ю., Марин В.В., Рязкова С.В., Садчикова Т.А., Ткачева А.В., Туякова З.С., Тяжкова М.С. (2006 р.)
	управління ВК	Воронина Е.В., Выжитович А.М., Дибирова М.М., Казанцеві С.Ю., Садчикова Т.А., Сысоева Е.Ф., Ткачева А.В., Филиппова А.С.
	формування ВК	Арзыбаев А.А., Бондасов О.В., Воронина Е.В., Дибирова М.М., Захарьин В.Р., Кувяткина Н.Н., Кузнецова Н.Ф., Сысоева Е.Ф.
	рух ВК	Захарьин В.Р.
4	функціонування ВК	Казанцева С.Ю.
	розвиток ВК	Кузнецова Н.Ф., Шевченко И.Г.
	реалізація ВК	Шевченко И.Г.
	вплив ВК на загальний фінансовий стан	Арзыбаев А.А.
	ефективність використання ВК	Арзыбаев А.А., Бондасов О.В., Верижников А.П., Воронина Е.В., Ермошко В.Ю.
	аудит ВК	Бесчетная С.В., Калюгина И.В., Лютнева Н.А., Ситникова В.А.
	контроль ВК	Абрамова К.В., Арзыбаев А.А., Кириллова А.А., Кувяткина Н.Н.
реструктуризація ВК	Ермошко В.Ю.	

Російські дослідники в своїх дисертаціях так, як і українські, найчастіше висвітлюють проблему бухгалтерського обліку власного капіталу (17,4 %). Зокрема, в їх дослідженнях наявні наступні елементи новизни:

1) удосконалення організаційних і розвиток методичних аспектів обліку власного капіталу з урахуванням вимог МСФЗ (Арзыбаев А.А., Бугаев Д.А., Колекова Ж.Л., Тяжкова З.С., Ушакова Т.И.);

2) розробка внутрішньофірмових стандартів з фінансового та управлінського власного капіталу, управління ним, резервної системи підприємства (Бесчетная С.П., Казанцева С.Ю., Кувяткина Н.Н.);

3) удосконалення принципів облікового відображення операцій з акціями (емісія, дроблення, конвертація, консолідація, анулювання, реалізація), їх аналітичний облік та відповідність положення МСФЗ (Бугаев Д.А., Захарьин В.Р., Марин В.В., Скворцова І.А.);

4) розвиток методики бухгалтерського обліку окремих складових власного капіталу (Абрамова К.В., Кириллова А.А. (для цілей управлінського обліку), Лытнева Н.А., Скворцова І.А. (цільове фінансування та цільові надходження), Марин В.В. (зміни додаткового капіталу і нерозподілений прибуток), Туякова З.С. (переоцінка необоротних активів), Калюгина І.В. (емісійний дохід));

5) поглиблення аналітичного обліку складових власного капіталу: Філіппова А.С., Цыганков К.Ю. (відповідно до вимог МСФЗ), Байкалова Н.А. (система субрахунків для внесків до статутного капіталу), Безчетная С.В. (аналітичний облік резервного капіталу), Захарьин В.Р. (аналітичний облік з руху акцій), Щербинина А.Г., Туякова З.С., Тяжкова М.С. (рахунки аналітичного і синтетичного обліку), Негода В.А. (в сільськогосподарських підприємствах, форми первинних документів);

6) звітність (Кыштымова Е.А. аграрні підприємства), Кирилова А.А. (внутрішня управлінська звітність), Марин В.В., Скворцова І.А., Тяжкова М.С., Цыганков К.Ю. (фінансова звітність).

Не менший інтерес науковців зосереджується на питанні економічної сутності власного капіталу, його понятійному апараті, складових і структурі, оцінці й аналізі. Цій проблемі у своїх роботах приділяли увагу наступні автори: Абрамова К.В., Арзыбаев А.А., Бондасов О.В., Бугаев Д.А., Верижников А.П., Воронина Е.В., Губанов О.В., Дибирова М.М., Калюгина І.В., Куваева Ю.В., Кувяткина Н.Н., Лядащев С.А., Мездриков Ю.В., Садчикова Т.А., Ситникова В.А., Тяжкова М.С. (2006, 2008 рр.), Ушакова Т.И., Шевченко И.Г., Щербинина А.Г. та ін.

Слід зазначити, що автори приділяють також значну увагу питанням визначення ціни власного капіталу, його формуванню та управлінню на підприємстві. Поряд з цим, недостатньо уваги приділяється питанням реалізації та реструктуризації власного капіталу, контролю, аудиту операцій з власним капіталом, а також ефективності його використання, впливу капіталу на загальний фінансовий стан підприємства. Це дає підстави для пошуку шляхів вирішення даних проблемних питань в подальших дослідженнях.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Завершуючи бібліографічний аналіз проблем власного капіталу, проведеного на підставі вивчення вітчизняних та російських дисертаційних робіт, дійшли наступних висновків:

1. Протягом 2000-2011 рр. в Україні захищено 36 дисертацій з проблем власного капіталу, автори яких здійснили дослідження в розрізі 5-ти спеціальностей (найбільша частка досліджень (45 %) відноситься до спеціальності “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит”). Протягом 1997-2011 рр. в Російській Федерації захищено 43 дисертації з проблем власного капіталу, автори яких здійснили дослідження в розрізі 4-х спеціальностей (найбільша частка досліджень (59 %) також відноситься до спеціальності “Бухгалтерский учет, статистика”).

2. За результатами групування наукових досліджень за часовим критерієм встановлено, що динаміка захищених дисертацій з досліджуваної тематики в Україні в останні роки зменшилась, що є додатковим стимулом для активізації таких досліджень в умовах значних політико-соціальних перетворень в економіці країни. В Російській Федерації в період з 2004 по 2010 роки спостерігається періодичне зростання активності дослідження проблем, така тенденція вказує на існування значного інтересу російських науковців до категорії “власний капітал”.

3. Результати систематизації дисертацій за змістовним наповненням засвідчили про те, що найбільша частка робіт спрямована на дослідження різних складових власного капіталу, а не однієї певної складової, що говорить про широту досліджень; роботи стосуються діяльності підприємств різних галузей економічної діяльності, що підтверджує важливість їх результатів для економіки обох країн в цілому.

4. Грунтований аналіз наукової новизни дисертаційних робіт вітчизняних та російських дослідників підтвердив актуальність низки проблемних питань, які є відмінними для України та Російської Федерації. Для вітчизняних досліджень елементами наукової новизни виступають: 1) удосконалення порядку відображення змін в окремих складових власного капіталу (статутного, пайового капіталу, капіталу, резервного капіталу, нерозподіленого прибутку); більшої уваги при цьому потребує розгляд не досліджуваних складових – додаткового, вилученого, неоплаченого капіталу; 2) розробка концептуальних основ та порядку обліку власного капіталу й особливостей його застосування на підприємствах різних галузей та організаційно-правових форм; 3) подальший розвиток елементів облікової політики щодо руху власного капіталу, документальне оформлення таких операцій, в т.ч. в умовах застосування інформаційно-комп'ютерних технологій, удосконалення системи внутрішньої звітності та фінансової звітності підприємства в частині даного об'єкта обліку.

В дослідженнях російських вчених також наявні елементи новизни серед питань розвитку методики бухгалтерського обліку окремих складових власного капіталу; поглиблення аналітичного обліку складових власного капіталу; документального забезпечення операцій та відображення у внутрішній управлінській та фінансовій звітностях.

При цьому в Російській Федерації дисертації вирізняються колом інших напрямів удосконалення: 1) організаційно-методичні аспекти обліку власного капіталу з урахуванням вимог МСФЗ; 2) розробка внутрішньофірмових стандартів з фінансового та управлінського власного капіталу, управління ним, резервної системи підприємства; 3) удосконалення принципів облікового відображення операцій з акціями (емісія, дроблення, конвертація, консолідація, анулювання, реалізація), їх аналітичний облік та відповідність положення МСФЗ.

Вважаємо, що вищезазначені напрями можуть бути визнані також перспективними для вітчизняних дослідників, адже на сьогодні дані питання не знаходять свого відображення в українських дисертаційних роботах.

5. Подальшими напрямами досліджень власного капіталу в обох країнах визначено наступні питання: класифікація, структура, реалізація та реструктуризація власного капіталу, оцінка, аналіз, контроль та аудит, відтворення власного капіталу, управління власним капіталом задля визначення впливу факторів на розмір власного капіталу, і відповідно його впливу на інвестиційну привабливість та загальний фінансовий стан підприємства в умовах розвиваючого конкурентного середовища російського та українського бізнесу. Це дає підстави для пошуку шляхів вирішення даних проблемних питань в подальших дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Абрамова К.В.* Организация, методика учета и внутреннего контроля собственного капитала организаций потребительской кооперации: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 / К.В. Абрамова – Москва, 2005 – 19 с.

2. *Арзыбаев А.А.* Теоретико-методологические и организационно-методические проблемы учета, контроля и анализа капитала корпоративных предприятий: автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра. экон. наук: спец. 08.00.12 / А.А. Арзыбаев – Алматы, 2008 – 20 с.
3. *Артемьев Д.Ю.* Оценка капитала крупных промышленных компаний: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 / Д.Ю. Артемьев – Москва, 2005 – 18 с.
4. *Байкалова Н.А.* Бухгалтерский учет вкладов в уставные капиталы других организаций: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 / Н.А. Байкалова – Новосибирск, 2007 – 17 с.
5. *Бесчетная С.В.* Организация учета, анализа и аудита собственного капитала коммерческой организации: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 / С.В. Бесчетная – Ростов-на-Дону, 2006 – 20 с.
6. *Белоусов М.О.* Бухгалтерський облік і контроль руху статутного капіталу: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. экон. наук: спец. 08.00.09 / М.О. Белоусов – Житомир, 2011. – 21 с.
7. *Бобяк А.П.* Бухгалтерський облік та аналіз власного капіталу підприємств різних організаційно-правових форм: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. экон. наук: спец. 08.00.09 / А.П. Бобяк – Київ, 2011 – 20 с.
8. *Бондасов О.В.* Управление формированием и эффективностью использования собственного капитала акционерных обществ: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 / О.В. Бондасов – Москва, 2006 – 20 с.
9. *Борщ О.Г.* Управління акціонерним капіталом підприємств в агропромисловому виробництві: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. экон. наук: спец. 08.00.04 / О.Г. Борщ – Київ, 2009 – 20 с.
10. *Бугаев Д.А.* Бухгалтерский учет неоплаченного капитала: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 / Д.А. Бугаев – Краснодар, 2003 – 17 с.
11. *Бурський М.А.* Методика та організація аналізу капіталу акціонерних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. экон. наук: спец. 08.00.09 / Бурський М.А. – Київ, 2008 – 20 с.
12. *Василик О.Б.* Формування і використання власного капіталу на підприємствах нафтогазового комплексу: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. экон. наук: спец. 08.00.04 / О.Б. Василик – Івано-Франківськ, 2009 – 20 с.
13. *Верижников А.П.* Эффективность акционерного капитала – основа роста его капитализации и инвестиционной привлекательности: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.01 / А.П. Вержников – Орел, 2006 – 21 с.
14. *Воронина Е.В.* Формирование эффективной структуры капитала корпораций нефтегазового комплекса: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 / Е.В. Воронина – Тюмень, 2004 – 19 с.
15. *Выжитович А.М.* Совершенствование управления акционерным капиталом предприятий с применением деловых игр: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 / А.М. Выжитович – Новосибирск, 1998 – 20 с.
16. *Губанов О.В.* Методы формирования экономически рациональной структуры капитала промышленного предприятия: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 / О.В. Губанов – Санкт-Петербург, 2008 – 18 с.

17. *Денис О.Б.* Соціально-економічні механізми управління акціонерним капіталом: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.06.01 / О.Б. Денис, Львів, 2004 – 20 с.

18. *Дибирова М.М.* Совершенствование механизма управления акционерным капиталом в промышленном комплексе Республики Дагестан: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. екон. наук: спец. 08.00.10 / М.М. Дибирова – Махачкала, 2006 – 19 с.

19. *Ермошко В.Ю.* Реструктуризация акционерного капитала как фактор повышения его эффективности (на примере открытых акционерных обществ Гомельской области): автореф. дис. на соискание науч. степени канд. екон. наук: спец. 08.00.05 / В.Ю. Ермошко – Минск, 2008 – 18 с.

20. *Єранкін О.О.* Акціонерний капітал підприємств: формування і управління (за матеріалами бурякоцукрового підкомплексу АПК України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.07.02 / О.О. Єранкін – Київ, 2002 – 22 с.

21. *Захарьин В.Р.* Совершенствование бухгалтерского учета уставного капитала акционерных обществ в современных условиях: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. екон. наук: спец. 08.00.12 / В.Р. Захарьин – Москва, 2002 – 18 с.

22. *Звершховський В.І.* Організаційно-економічний механізм формування капіталу промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.06.01. / В.І. Звершховський – Київ, 2006 – 20 с.

23. *Казанцева С.Ю.* Модели и стандарты ведения учета собственного капитала организации в условиях рыночной экономики: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. екон. наук: спец. 08.00.12 / С.Ю. Казанцева – Ставрополь , 2008 – 21 с.

24. *Калюгина И.В.* Развитие учета и аудита собственного капитала аграрных организаций: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. екон. наук: спец. 08.00.12 / И.В. Калюгина – Воронеж, 2007 – 17 с.

25. *Канцуров О.О.* Облік власного капіталу в сільськогосподарських підприємствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.06.04. / О.О. Канцуров – Київ, 2000 – 18 с.

26. *Капля І.В.* Облік власного капіталу в акціонерних товариствах АПК: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.06.04 / І.В. Капля – Київ, 2006 – 17 с.

27. *Кириллова А.А.* Учет, анализ и контроль капитала в потребительских обществах: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. екон. наук: спец. 08.00.12 / А.А. Кириллова – , 2009

28. *Кобзиста О.О.* Формування та розвиток акціонерного капіталу в умовах трансформаційних змін: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.01.01 / О.О. Кобзиста – Київ, 2005 – 16 с.

29. *Козаченко Л.А.* Управління формуванням капіталу виноробних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / Л.А. Козаченко – Сімферополь, 2008 – 15 с.

30. *Комкова Ж.Л.* Бухгалтерский учет собственного капитала: диалектика развития и на-правления совершенствования: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. екон. наук: спец. 08.00.12 / Ж.Л. Комкова – Ростов-на-Дону, 2010 – 22 с.

31. *Кононов О.Ю.* Моделювання динамічних характеристик структури капіталу підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.03.02 / О.Ю. Кононов – Харків, 2004 – 19 с.

32. *Королюк Т.М.* Облік власного капіталу й аналіз його впливу на інвестиційну привабливість акціонерних товариств: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.06.04 / Т.М. Королюк – Київ, 2005 – 20 с.
33. *Косінський Р.А.* Організаційно-економічний механізм управління капіталом підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.06.01 / Р.А. Косінський – Харків, 2005 – 19 с.
34. *Котов А.М.* Формування капіталу акціонерного товариства: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.06.01 / А.М. Котов – Харків, 2006 – 20 с.
35. *Кочкодан В.Б.* Синтез механізмів управління структурою капіталу підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / В.Б. Кочкодан – Хмельницький, 2008 – 19 с.
36. *Куваєва Ю.В.* Акціонерний капітал в системі фінансових відносин суб'єкта господарювання: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 / Ю.В. Куваева – Екатеринбург, 2006 – 23 с.
37. *Кувяткина Н.Н.* Контроль формирования и использования резервного капитала в коммерческих организациях: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 / Н.Н. Кувяткина – Москва, 2010 – 23 с.
38. *Кузнецова Н.Ф.* Механизм формирования и развития собственного капитала в акционерных обществах: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 / Н.Ф. Кузнецова – Саранск, 2005 – 43 с.
39. *Кыштымова Е.А.* Организация системы учета и анализа собственного капитала на предприятиях агропромышленного комплекса: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 / Е.А. Кыштымова – Орел, 2006 – 18 с.
40. *Лытнева Н.А.* Методология концепции учета, анализа и аудита собственного капитала: автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра. экон. наук: спец. 08.00.12 / Н.А. Лытнева – Москва, 2006 – 20 с.
41. *Лядацев С.А.* Повышение финансовой устойчивости акционерных обществ путем оптимизации структуры капитала: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 / С.А. Лядацев – Москва, 2005 – 18 с.
42. *Марин В.В.* Учет и оценка собственного капитала организации: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 / В.В. Марин – Москва, 2002 – 18 с.
43. *Мездриков Ю.В.* Аналитическое обеспечение совместной деятельности и вкладов в уставные капиталы организаций: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 / Ю.В. Мездриков – Саратов, 2000 – 23 с.
44. *Мельничук В.В.* Облік і аудит власного капіталу аграрних підприємств: теорія і практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.06.04 / В.В. Мельничук – Київ, 2003 – 20 с.
45. *Науменко М.О.* Організаційно-економічні засади формування капіталу промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.06.01 / М.О. Науменко – Харків, 2003 – 20 с.
46. *Негода В.А.* Организация учета уставного капитала и расчетов с учредителями в сельскохозяйственных организациях: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 / В.А. Негода – Москва, 2001 – 18 с.
47. *Никулина М.В.* Экономическая оценка стоимости собственного капитала транспортной компании: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 / М.В. Никулина – Москва, 2007 – 17 с.

48. *Орищенко М.М.* Облік і аудит резервів капіталу: методологія та організація: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.00.09 / М.М. Орищенко – Київ, 2009 – 20 с.

49. *Пасечник Т.О.* Акціонерний капітал у інтегрованих корпоративних структурах України: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.06.01 / Т.О. Пасечник – Одеса, 2004 – 20 с.

50. *Пилипенко О.І.* Облік та аналіз власного капіталу: теорія і практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.06.04 / О.І. Пилипенко – Київ, 2005 – 22 с.

51. *Питель С.В.* Облік і аналіз власного капіталу: методика та організація (на прикладі акціонерних товариств промисловості України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.06.04 / С.В. Питель – Тернопіль, 2001 – 22 с.

52. *Поліщук І.Р.* Бухгалтерський облік і контроль статутного капіталу в товариствах з необмеженою відповідальністю: теорія і методика: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.06.04 / І.Р. Поліщук – Київ, 2006 – 20 с.

53. *Пономаренко Н.М.* Управління процесом росту власного капіталу підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / Н.М. Пономаренко – Харків, 2008 – 20 с.

54. *Разборська О.О.* Облік і аудит формування та руху статутного капіталу відкритих акціонерних товариств: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.06.04 / О.О. Разборська – Київ, 2004 – 21 с.

55. *Ревак І.О.* Акціонерний капітал в умовах ринкової трансформації економіки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.01.01 / І.О. Ревак – Львів, 2002 – 18 с.

56. *Рязкова С.В.* Совершенствование мониторинга стоимости акционерного капитала российских компаний: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. екон. наук: спец. 08.00.10 / С.В. Рязкова – Иваново, 2006 – 19 с.

57. *Садчикова Т.А.* Совершенствование механизма управления капиталом акционерных обществ: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. екон. наук: спец. 08.00.10 / Т.А. Садчикова – Ставрополь, 2009 – 18 с.

58. *Саїд Мхлед Ахмед Аль Неїмат* Облік і аудит капіталу підприємств торгівлі: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.06.04 / Саїд Мхлед Ахмед Аль Неїмат – Київ, 2000 – 18 с.

59. *Ситникова В.А.* Развитие теории и организации аудита источников собственного капитала хозяйствующих субъектов: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. екон. наук: спец. 08.00.12 / В.А. Ситникова – Воронеж, 1997 – 18 с.

60. *Скворцова И.А.* Учет собственного капитала акционерных обществ: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. екон. наук: спец. 08.00.12 / И.А. Скворцова – Москва, 2004 – 18 с.

61. *Славінський В.І.* Фінансово-кредитний механізм формування капіталу торговельних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.04.01 / В.І. Славінський – Одеса, 2005 – 20 с.

62. *Слободяник Н.П.* Відтворення акціонерного капіталу в трансформаційній економіці: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук: спец. 08.00.01 / Н.П. Слободяник – Київ, 2007 – 20 с.

63. *Сопко В.В.* Концепція бухгалтерського обліку пасивів (капіталу, власності) в управлінні підприємницькою діяльністю: автореф. дис. на здобуття наук. ступення д-ра. екон. наук: спец. 08.00.09 / В.В. Сопко – Київ, 2008 – 32 с.

64. *Сысоева Е.Ф.* Финансовые ресурсы и капитал организаций: сущность, воспроизводство, управление: автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра. екон. наук: спец. 08.00.10 / Е.Ф. Сысоева – Волгоград, 2008 – 40 с.

65. *Ткачева А.В.* Развитие системы управления капиталом коммерческой организации: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 / А.В. Ткачева – Ростов-на-Дону, 2010 – 23 с.

66. *Туякова З.С.* Методология и организация стоимостного измерения капитала в бухгалтерском учете: автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра. экон. наук: спец. 08.00.12 / З.С. Туякова – Саратов, 2008 – 34 с.

67. *Тягнирядно Л.Л.* Облік і аналіз власного капіталу акціонерних товариств: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. экон. наук: спец. 08.00.09 / Л.Л. Тягнирядно – Київ, 2010 – 20 с.

68. *Тяжкова М.С.* Методология бухгалтерского учета капитала акционерных обществ: автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра. экон. наук: спец. 08.00.12 / М.С. Тяжкова, Санкт – Петербург 2006 – 31 с.

69. *Тяжкова М.С.* Методология и организация бухгалтерского учета собственного капитала акционерных обществ в России: автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра. экон. наук: спец. 08.00.12 / М.С. Тяжкова – Саратов, 2008 – 34 с.

70. *Успаева М.Г.* Учет и анализ собственного капитала в условиях инфляции: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 / М.Г. Успаева – Москва, 2003 – 21 с.

71. *Ушакова Т.И.* Учет и анализ в управлении капиталом организации: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 / Т.И. Ушакова – Йошкар-Ола, 2005 – 19 с.

72. *Филиппова А.С.* Учетно-аналитическое обеспечение управления собственным капиталом коммерческих организаций: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 / А.С. Филиппова – Казань, 2009 – 18 с.

73. *Цыганков К.Ю.* Теория и методология бухгалтерского учёта капитала: автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра. экон. наук: спец. 08.00.12 / К.Ю. Цыганков – Новосибирск, 2009 – 36 с.

74. *Чиж Н.М.* Структуризація власного капіталу акціонерних товариств: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. экон. наук: спец. 08.00.08 / Н.М. Чиж – Луцьк, 2008 – 20 с.

75. *Чорна О.Є.* Управління капіталом підприємства в умовах ринкової трансформації економіки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. экон. наук: спец. 08.04.01 / О.Є. Чорна – Одеса, 2005 – 20 с.

76. *Шевченко И.Г.* Противоречия рыночной реализации акционерного капитала: автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра. экон. наук: спец. 08.00.01 / И.Г. Шевченко – Москва, 2007 – 48 с.

77. *Шевчук Н.В.* Управління формуванням і функціонуванням капіталу підприємств (за матеріалами машинобудівних підприємств України): автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. экон. наук: спец. 08.06.01 / Н.В. Шевчук – Київ, 2004 – 20 с.

78. *Щербинина А.Г.* Бухгалтерский учет собственного капитала: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 / А.Г. Щербинина – Казань, 2004 – 20 с.

79. *Ярощук О.В.* Аналіз формування капіталу підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. экон. наук: спец. 08.06.04 / О.В. Ярощук – Тернопіль, 2004 – 20 с.